

**PRILOG POZNAVANJU IZDAVAČKE DJELATNOSTI
JADRANSKE STRAŽE IZ FONDA KNJIŽNICE
HRVATSKOGA POMORSKOG MUZEJA U SPLITU**

UDK: 061.23:050 "1922/1941"
061.23:656.6 (497.5 Split)
Primljeno: 12. VI. 2009
Stručni rad

MIRJA LOVRIĆ
Hrvatski pomorski muzej u Splitu
Glagoljaška 18
21000 Split, HR

U radu se obrađuje dio izdavačke djelatnosti organizacije Jadranska straža koji je pohranjen u knjižnici Hrvatskoga pomorskog muzeja u Splitu. Iako je naglasak na periodici kao dijelu opusa koji se tiskao u Splitu, matičnom gradu Jadranske straže, u radu se, međutim, prezentiraju i neka od izdanja publiciranih u gradovima diljem države u kojima je JS osnivala svoje odbore. To vrijedi za godišnjak Almanah Jadranske straže, zatim dio posebnih tiskovina, 'vodiča', koji su vrijedni pozornosti kao onodobni prvijenci, te za glasila Naše more i More. O Jadranskoj straži kao organizaciji postoji mnogo napisa i izvora. U uvodnom dijelu rada ipak se kratko obrazlaže ustroj i djelatnost organizacije, zbog političkoga, socijalnoga i gospodarskog značenja koje je ona imala u trenutku osnivanja. Slijedi prva i najdugovječnija publikacija, časopis Jadranska straža. Posebno su obrađeni listovi za mladež, kojoj je JS pridavala iznimno značenje, te popularni 'kalendari'. Pomorska biblioteka, posebna edicija Jadranske straže, navedena je tek kronološkim redom, kao vrijedno izdavačko ostvarenje ostavljeno nam u naslijeđe, koje je JS izdavala pod geslom "Pomorska literatura omogućava nam upoznavanje pomorskih problema!". Na kraju su izdvojena tri naslova u dijelu Posebna izdanja. U radu je poštivan kronološki red publikacija, odnosno abecedni za pojedinačna izdanja.

Valja izdvojiti ostavštinu Olivera Fija, posebno rad 'Prilog bibliografiji naših pomorskih novina i časopisa 1853.-1956.'

koji je objavljen 1956. godine, a iscrpno je o cjelokupnoj djelatnosti organizacije pisala i Norka Machiedo-Mladinić u knjizi 'Jadranska straža', objavljenoj 2005. godine. Izvor ovoga rada je, međutim, upravo periodika sama. Drugačijim pristupom, koncepcijski i sadržajno, tema je interpretirana na drugačiji način u odnosu na spomenute autore.

Rad nije ni bibliografija ni jezično-lingvistička studija. On je ono što jest: 'prilog poznavanju', štivoše, i fonda knjižnice HPMS-a.

Ključne riječi: Jadranska straža, izdavačka djelatnost, publikacije

ORGANIZACIJA JADRANSKA STRAŽA

Organizacija za promicanje mora i pomorstva Jadranska straža osnovana je 1922. godine sa sjedištem u Splitu, a na inicijativu nacionalno osviještenih intelektualaca, splitskih rodoljuba. Redom su to: Juraj Biankini, istaknuti političar i publicist, dugogodišnji urednik zadarskog *Narodnog lista*, koji se padom Zadra pod talijansku upravu preselio u Split, zatim Silvije Alfirević, profesor filozofije i klasičnih jezika, koji se, zbog istog razloga, iz Zadra seli u Split i postaje ravnatelj Klasične gimnazije, zatim Glauko Prebanda, poručnik bojnog broda, Otokar Lahman, publicist, te naposljetku Ivo Tartaglia, gradonačelnik Splita.

Jadranska straža je kao organizacija osnovana pred mnoštvom žitelja Splita, na javnom zboru održanom u nedjelju 19. veljače 1922. na (današnjim) Prokurativama. Djelovala je sve do propasti Kraljevine Jugoslavije, odnosno dolaska Talijana u Split 1941. godine. Nastala je iz potrebe suprotstavljanja otvorenoj namjeri Kraljevine Italije da preuzme što veći dio istočnog Jadrana.

Program organizacije temeljio se na rodoljubnom cilju oslobođenja i povratka prepuštenog dijela naše obale "pod okrilje domovine" te na gospodarskom, kulturnom i općem napretku Jadrana. Svrha društvenog programa Straže je širenje pučke svijesti o važnosti Jadranskog mora i primorja. Jer 'pomorski mentalitet' nije bio jednako razvijen kod žitelja priobalnih krajeva i onih u dijelu kopnene Hrvatske koji je politikom Austro-Ugarske bio gotovo odsje-

čen od mora. Riječju, "Jadran je glavni oslonac i snaga države", konstantna je promidžbena poruka ove pomorske organizacije.

Tijekom 19 godina postojanja članstvo Jadranske straže se povećavalo, a udruženje širilo. Uz splitski Glavni odbor, vodeće tijelo Straže (12 članova sastajalo se jednom godišnje), godine 1922. osnovani su odbori u Osijeku, Skopju i Prištini, a godine 1923. godine odbori u Ljubljani, Sarajevu, Novom Sadu, Dubrovniku, Beogradu, Zagrebu i Kragujevcu. Odbori su svoje podružnice osnivali diljem države. Uistinu, organizacija je poprimila masovna obilježja i s vremenom postala narodni pokret.

Jadranska straža bila je dostupna svima, bez obzira na uzrast i stupanj obrazbe, a osobito je promišljeno svoje aktivnosti usmjeravala prema mladom naraštaju. Brojne su aktivnosti koje su se razvile u okrilju Jadranske straže. Osobito raznovrsna bila je izdavačka djelatnost. Tiskani su letci, plakati, brošure, vlastito glasilo, kalendari, almanasi. Straža je inicirala i zamisao o otvaranju pomorskog muzeja kao prvog u zemlji, organizirala je Pomorsku knjižnicu i objavljivala izdanja u ediciji *Pomorska biblioteka*. Poticala je kulturnu djelatnost, organizirala izlete i putovanja po Jadranu i Sredozemlju, osnivala domove i ljetovališta. Straža je okupljala znanstvenike i poticala ih na izdavačku djelatnost objavljivanjem stručnih članaka o svim temama vezanim uz more i pomorstvo. Književnici i umjetnici također su nalazili svoj prostor u glasilima organizacije.

Jadranska straža bila je neprofitna organizacija. Stalni se prihod osiguravao članarinom, koja, s obzirom na brojnost članova (primjerice, godine 1939. oko 180 tisuća), nije bila zanemariva. Od članarine nitko nije bio izuzet, ali je s obzirom na raznovrsnost članstva, odnosno različito imovno stanje članova, ona bila podijeljena u nekoliko kategorija. Nadalje, članovi su svojim prilozima pomagali djelovanje Straže, brojno se članstvo bavilo dragovoljnim radom, imućniji su izdašno pomagali donacijama i sl. Rukovodstvo je osnivalo fondove i zaklade, na primjer zakladu *Daksa* za podupiranje obitelji nastradalih pomoraca.

Prihod se ostvarivao i od prodaje tiskovina, prigodnih predmeta, primjerice žigica, školskog pribora, pisala, gumica, itd. Jadranska straža imala je i svoje prepoznatljive simbole, svoj amblem, himnu i zastavu te kape i odore.

S obzirom na sadržajno bogatu i raznovrsnu izdavačku djelatnost organizacije, rukovodstvo Jadranske straže očito je bilo itekako svjesno snage pisane riječi. Ogleda se to, poglavito, u istoimenom glasilu.

ČASOPIS JADRANSKA STRAŽA, 1923.-1941.

Prvi broj *Jadranske straže - Službenog ilustrovanog glasila Jadranske straže - Centrale u Splitu*, objavljen je u siječnju 1923. godine. Otad je časopis redovito izlazio svakog mjeseca (rijetko kao dvobroj, 9-10 za 1925. i 8-9 za 1938. godinu), sve do travnja 1941. godine.

U gotovo 19 godina izlaženja *Jadranska straža* se neprekidno tiskala u Splitu, prvotno u Leonovoj tiskari, zatim od 1924. godine u Splitskoj društvenoj tiskari, a od broja 2 iste godine tiska se u Hrvatskim štamparijama Split i ima podnaslov: *Glasnik udruženja Jadranska straža*. Cijelo vrijeme izlaženja tekst je bio pisan djelomično latinicom, djelomično ćirilicom, više na hrvatskom, a manje na srpskom jeziku, a objavljivan je i pokoji tekst na slovenskom. Omotni list časopisa također se u jednom broju tiskao latiničnim, a u idućem ćirilicnim pismom i tako naizmjenično.

Tijekom izlaženja *Jadranske straže* izmijenilo se nekoliko odgovornih urednika. Prvi, koji je samostalno uređivao časopis sve do 1929. godine, bio je prof. Silvije Alfrević. Zatim se časopis uređuje kolektivno; od 1929. do 1930. godine uz prof. S. Alfrevića uređuju ga Niko Bartulović i Ivo Lahman; od 1930. do 1931. godine uz N. Bartulovića i I. Lahmana, Živko Vekarić i Jakša Ravlić, a od 1936. pa do prestanka izlaženja u travnju 1941. godine časopis je samostalno uređivao Jakša Ravlić. Tehnički urednik je od 1923. do 1938. godine bio Otokar Lahman, a za 1939. i 1940. godinu Oliver Fijo.

Analizirajući sadržaj časopisa, može se zapaziti kako je u prvim godištima, sve do 1925. godine, iznimno mnogo članaka i obavijesti o organizaciji Jadranska straža i osnivanju njezinih podružnica. U rubrici "Imenik članova" popis je redovitih članova organizacije, a tu su i javno obznanjeni donatori u rubrici "Doprinosi od početka djelovanja društva". Posebna je rubrika "Društvene vijesti", u kojoj se iznose podaci o odborskim sjednicama organizacije, osnivanju novih ogranaka i sl.

U prvim godinama izlaženja *Jadranska straža* tematski je raznovrstan list koji je donosi priloge i članke "Iz našeg pomorskog života", zatim o ratnoj mornarici, "Iz najbliže povijesti naše mlade mornarice", o kojoj se mnogo više pisalo u ranijim godištima časopisa nego kasnije. Već tada je časopis donosio izvještaje o ratnom brodovlju stranih mornarica, na primjer "...male Grčke",¹ a poslije i o drugim stranim mornaricama, poljskoj, francuskoj, engleskoj, nje-

mačkoj te španjolskoj i američkoj. Imao je i rubrike "Razne vijesti" i "Knjige na ogled", gdje se čitatelje upoznavalo s novim objavljenim književnim uradcima. Od 1923. godine, broja 4, uvodi se "Listak" u kojem su se donosili kratki prilozi, mornaričke vijesti "Iz domaćeg svijeta" i "Iz stranog svijeta", kao i obavijesti o dostignućima u zrakoplovstvu.

List je vrlo dobro ilustriran, a od prvog pa sve do posljednjeg broja izlaženja ustupao je svoj prostor (uz obvezan cjenik u svakom broju) promidžbenim porukama poduzeća, obrta, kavana, hotela, kinematografa, knjigoveznica, tvornica, banaka, raznih zastupstava itd., koji su djelovali ne samo na splitskom već i na području cijele ondašnje države.

Od 1926. do 1928. godine časopis obiluje povijesnim temama o moru i primorju, tradicijama, prikazu razvoja broda kao plovila, od onih prvih napravljenih od hrastova drva do suvremenih. Uz opširne reportaže o primorskim mjestima, tu su i rubrika "More i pomorski život u narodnim poslovicama", zemljopisni prikazi obale, naselja i mora te putopisi. Počeli su se donositi i prilozi o biološkoj problematici mora i priobalja, kao i stručni članci o meteorologiji te navigacijskim instrumentima. Zapaženi su i članci iz pomorskog sporta, osobito veslačkoga i jedriličarskog.

Jadranska straža i dalje ima "Listak" i rubriku "Društvene vijesti". Rad organizacije transparentan je pa se tako u časopisu donose i blagajnički izvještaji Centralnog odbora Straže u Splitu, "Račun dobitka i gubitka".²

Nakon Konferencije za unaprjeđenje turizma na primorju, održane u Splitu 17.-18. siječnja 1927., iste godine, od broja 3, časopis dobiva rubriku "Turizam na primorju", s podnaslovom "Glasnik Saveza za unapređenje turizma Sušak-Split-Dubrovnik". Istodobno se na prvim stranicama zapažaju i opširne informacije o plovidbenom redu naših parobrodarskih društava.

U šestoj godini izlaženja časopisa, 1928., očigledna je nova koncepcija uredništva. Prvi broj posvećen je Kongresu Jadranske straže, održanom 30. listopada 1927. godine, kojim je povodom održana izložba Jadranske straže u Pomorskom muzeju. Vidljivo je nekoliko ilustracija, a u uvodnoj riječi uredništva obznanjena je namjera da će se časopis početi više baviti književnim ostvarenjima: "...odlučili smo da ovim brojem odredimo jedan velik dio našeg lista za feljton. U njemu ćemo donositi svakim brojem, na 24 polustranice, književno pomorsko štivo".³ Tom je broju, također, pridodan i umjetnički prilog, bakrotisak "Kr. Brod Dalmacija" prema akvarelu Ivana Seitsa, što je

postalo povremenim prilogom daljnjih godišta. Dosta se piše o trgovačkoj mornarici, o pomorskom pravu te brodarstvu i brodogradnji. Povijesni prikazi, posebno Splita, Dubrovnika, Pelješca i Boke kotorske, kao i malih obalnih mjesta, i dalje su redovito prisutni u člancima. Rubrike su iste, osim što se (od 1928. i br. 1) briše podnaslov iz one "Turizam na primorju", a "Listak" se (1928., od br. 3) dijeli na dio "Iz naše ratne mornarice" i "Iz naše trgovačke mornarice". Zapaža se, također, više članaka o ljetovalištima, kupalištima i lječilištima na našoj obali i, u tom kontekstu, dosta promidžbenih poruka hotela, pansiona, vila.

Godina 1929. sadržajno je vrlo zanimljiva. Veća pozornost posvećuje se turizmu. Čitav jedan broj (VII./1929., br. 2) tematski se odnosi na Čehoslovačku, čak je na naslovnici *Jadranske straže* naznačeno "Čehoslovačka-Jadranu". Niz je članaka, reportaža, anketa koje su napisali autori iz Čehoslovačke; "Jadranu zdar!", "Glavni grad Praha-Jadranu", "Šta nam se je najviše svidjelo na Jadranu". Obrađene su i gospodarske teme, "Jadranske luke i Čehoslovačka", a objavljeni su i literarni uradci njihovih književnika.

U istom se broju zapaža i rubrika "Glasovi iz Italije", u kojoj se pomno prate sva događanja u Italiji i sve ono što bi moglo ugroziti našu obalu. Valja naglasiti kako se uredništvo *Jadranske straže*, prema koncepciji časopisa, nije odveć osvrtao na političke prilike u zemlji. Naime, obavijesti o aktivnostima kraljevske obitelji uvijek su se pažljivo prenosile. Ponekad se, međutim, i to rijetko i tek u naznaci, kritički "osvrtao" na poteze vlade, osobito ako je bilo riječi o pomorskoj djelatnosti i pitanju problema obale. Stanovita apolitičnost uvijek se odražavala u časopisu, ali ipak, nakon Manifesta Nj. V. Kralja, od 6. siječnja 1929. godine - kojim se raspušta Narodna skupština iz 1927. godine i ukida Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1921. godine, te odlukom kralja Aleksandra, praktično uvodi diktatura - koji je u cijelosti objavljen (VII./1929., br. 3), vidljivo je režimsko priklanjanje toj odluci, iz komentara koji je uredništvo objavilo u istom broju, a potpisuje ga Silvije Alfrević.

U istom broju rubrika "Listak" ima novi dodatak, "Za naše iseljenike". Tijekom 1929. godine održana je Druga glavna skupština (Kongres) Jadranske straže u Sarajevu, 22.-23. lipnja, pa je u broju 8 vrlo opširno prikazan tijek Kongresa, govori koji su održani, posebno govor dr. Ive Tartaglie "Za novi period rada i napretka", a objavljeni su i zaključci Rezolucije o važnosti i vrijednosti naše obale Jadrana i njezina gospodarskog prosperiteta. Nadalje,

apostrofirana je spremnost "...da naša ratna mornarica, dična odbrana našega Jadrana uzmogne uvijek imati sve što je potrebno za izvršenje namijenjenog joj zadatka u borbi poduprtoj od čitavog naroda, protiv bilo čijih prohtjeva na našu starodrevnu obalu te krvlju i historijom posvećeno naše more".⁴ Da je sarajevski Kongres izazvao živo zanimanje i interes Talijana, svjedoči se već u idućem, 9. broju, gdje se u rubrici "Glasovi iz Italije" prenose vijesti iz talijanskog tiska.

"Novi Odbor je sastavljen", prenosi se iz lista *Giornale d'Italia; Volontà d'Italia* piše: "Gospoda sa druge strane granice, hoće li možda bitku?... Nova talijanska mladost osjeća, da je stvar Dalmacije najuzvišeniji ideal, te se nestrpljivo sprema na borbu."⁵ Sve više će se, stoga, pozorno pratiti vanjska politika Italije te donositi članci o našim krajevima koji su bili pod talijanskom vlašću, a osobito o Istri, Rijeci i Zadru.

Brojevi za studeni i prosinac 1929. godine također su zanimljivi. Čitav broj 11. posvećen je otkriću Meštrovićeva spomenika Grguru Ninskom u Splitu; osim o umjetnosti Ivana Meštrovića piše se i o narodnom preporodu Dalmacije. Posljednji, 12. broj donosi nekoliko priloga o "Našoj zapadnoj granici" i "Našim zapadnim krajevima" uz tablični prikaz "međa između Jugoslavije i Italije". Rubrika "Glasovi iz Italije" sve je opširnija.

Analiza sadržaja *Jadranske straže* u idućih pet godina, od 1930. do 1935., kada je uredništvo kolektivno, pokazuje veći broj članaka i priloga o stranim mornaricama: "Francuzi i Talijani u Dalmaciji za vrijeme svjetskog rata", "Francuzi u Dalmaciji", "Posjeta francuske eskadre"⁶ (VIII./1930. br. 1). Nadalje, sve više pažnje posvećuje se socijalnom položaju pomoraca u trgovačkoj mornarici, zdravstvenim uvjetima na brodovima, naročito nakon nesreće parobroda *Daksa* Dubrovačke plovidbe, koji je nastradao 23. siječnja 1930. godine kod Viga na španjolskoj obali. Brodolom *Dakse*, u kojem se nitko od posade nije spasio, bio je povod niza članaka koji su uslijedili u rubrici "Udesi, nezgode, nesreće na moru" te stručnih studija o potrebi osiguranja pomoraca.⁷ I dalje se prate aktivnosti kraljevske obitelji, kao što je dolazak Njezinog Veličanstva kraljice Marije sa sinovima, prijestolonasljednikom Petrom te kraljevićima Tomislavom i Andrejem, na ljetovanje u "sunčanim Mejama kod Splita".⁸

Izdanje od IX./1931., broj 1, donosi novu tehničku koncepciju lista. Rubrika "Listak" tiska se na žutom novinskom papiru kao poseban prilog časopisa, a numeracija je izvršena rimskim brojevima. Uz dijelove "Život

naših iseljenika" i "Turizam na Primorju", "Listak" donosi vijesti "Iz naše trgovačke mornarice", "Iz stranih mornarica", zatim "Opća pomorska pitanja", "Sport" (veslački i jedriličarski) te "Književnost". Zapaža se sve više stručnih članaka o stanju i razvitku naše trgovačke mornarice, ali i onih o stranim ratnim mornaricama, uz brojčane pokazatelje. Primjetne su i teme iz ribarstva. Pisalo se o položaju ribara, ali i znanstvenom istraživanju mora u službi ribarenja. Zanimljiv je članak "Kršenje konvencija o ribolovu u Jadranskom moru" u kojem nepotpisani autor pojašnjava "Nepregledan niz ugovora i pregovora sa Kraljevinom Italijom" i pitanje "...tzv. voda zajedničkog ribolova", koje su, "...izrabljivane po talijanskim ribarima od prvog dana stupanja konvencije na snagu".⁹ U tom smislu autor se kritički osvrće na Brionsku konvenciju iz 1921. godine, koja je stupila na snagu 1923. godine, a čije odredbe ne poštuju talijanski ribari. "Prva i najpreča potreba", piše kao apel nadležnim vlastima, "jeste, da se potpuno ojača i obnovi naša flotila ribarske policije".¹⁰

I dalje se piše o djelovanju organizacije Jadranska straža, i to posebno u povodu desetogodišnjice organizacije (X./1932., br. 1 i 2). U razdoblju od 1930. do 1935. godine sve je više stručnih feljtona u nastavcima, kakav je, na primjer, "Od koga naučiše jadranski Jugosloveni pomorstvo i ribarstvo" (X./1932. od br. 2) kojeg je autor Petar Skok, kao i "Život našeg Jadrana", prikaz flore i faune. Sve je više članaka o stranim lukama, New Yorku, Bombaju, itd., koje potpisuju kapetani brodova naše trgovačke mornarice. Književni uradci sadržajno su bogatiji, osobito proza (u nastavcima) Viktora Cara Emina, kao i povijesni prilozi kakav je "Hrvatski primorski banovi", koji je u nastavcima potpisivao dr. Grga Novak.

Prelistavajući godišta od 1936., kada *Jadransku stražu* uređuje posljednji samostalni urednik Jakša Ravlić, zapaža se kako glasilo donosi vrlo stručne i studiozne članke iz oblasti pomorstva, navigacije, brodogradnje, ribarstva, kao i priloge o pomorskim organizacijama u svijetu. Publicirani su i statistički podaci o izvozu naših luka. Konceptija časopisa se ne mijenja, dakle, uz već navedene sadržajne cjeline, slijede književni prilozi, kako poezija tako i proza, te romani u nastavcima. Rubrika "Ličnosti i događaji" kratak je ilustrirani prikaz raznih domaćih i svjetskih zanimljivosti, od porinuća brodovlja ratne i trgovačke mornarice, pomorskih manevara do, na primjer, ilustracije prilikom posjeta A. Hitlera Italiji.¹¹

Slijede "Društvene vijesti", koje izvještavaju o radu središnjih organa i područnica *Jadranske straže* te raznim manifestacijama, zatim opet kao izdvojena rubrika "Turizam na primorju" te "Listak" s vijestima iz ratne i trgovačke mornarice. "Bilješke" donose različite vijesti iz javnog, društvenog života, slijedi "Sport" i "Književnost". Tekstovi su sve kvalitetnije ilustrirani.

Za godinu 1940., ujedno posljednju u kojoj je tiskano svih 12 brojeva, primjetni su članci u rubrici "Listak", pod naslovom "Rat i mi", gdje nepotpisani autor upozorava na prijeteću ratnu opasnost,¹² dok je cijeli uvodni tekst broja 7 pod naslovom "Naša dužnost" apel za jedinstvom državne zajednice Hrvata, Srba i Slovenaca. Nadalje, u rubrici "Ličnosti i događaji" više je kratkih ilustriranih vijesti o engleskoj ratnoj floti i stradanju njihovih putničkih parobroda od njemačkih podmornica. Prisutne su i informacije o njemačkim borbenim čamcima, ukrcaju torpeda i sl. U rubrici "Turizam na primorju" piše se o teškom stanju našeg primorskog turizma.

U posljednjem, XIX. godištu časopisa izišla su 4 broja. Zanimljiva je omotna stranica posljednjeg broja, iz travnja 1941. godine, koja u desnom gornjem zaglavlju ima ispisanu riječ "novo". Njezin je izgled dominantno tamne boje, a u sredini je osvijetljen znak "Jadranske straže" ispred kojeg je, u crnom, silueta sfinge. Sadržaj časopisa konceptijski je isti. Prvotno su članci vezani uz pomorske teme, slijede književni prilozi, zatim rubrika "Ličnosti i događaji". "Društvene vijesti" i dalje donose aktivnosti organizacije "Jadranska straža", slijedi "Turizam na primorju", gdje su općeniti članci o vegetaciji i klimatskim prilikama naših obalnih mjesta. "Listak" se i dalje dijeli na vijesti iz ratne i trgovačke mornarice. Od prvog broja u 1941. godini uvodi se i dio "Ribarstvo" gdje se piše o nomenklaturi naših morskih riba s naznakom "u nastavcima". Rubrika "Bilješke" prisutna je u dva broja, i to u broju 1, gdje se donosi prilog o razvitku torpeda "Od prve zamisli iz 1867. do današnje usavršenosti",¹³ i u broju 3, gdje se piše o njemačkom sustavu plovnih kanala. Obavijesti o novim literarnim uradcima, kazališnim predstavama i sl. sadržaj su "Kulturnog pregleda", koji je u časopisu prisutan do kraja izlaza. Primjetno je manje promidžbenih poruka, jedino se još oglašavaju parobrodarska društva i jadranska brodogradilišta.

Prelistavanjem posljednjeg broja, broja 4, zapaža se velik prilog o izložbi pod nazivom *Dubrovačko pomorstvo kroz vjekove*, koja je otvorena u Palači Sponza u Dubrovniku 2. veljače 1941. godine. Uobičajeno je časopis dono-

sio prozu u nastavcima, ali ovaj posljednji broj ima samo kraće pripovijetke. Rubrika "Ličnosti i događaji" ima kraće vijesti o engleskoj ratnoj floti i njemačkim motornim torpiljarkama. "Društvene vijesti" uobičajeno interpretiraju aktivnost Izvršnog odbora Straže te vijesti iz ogranaka. Rubrika "Listak", među ostalim, donosi "Historijski govor predsjednika Roosevelta", kao i "Govor vođe Reicha Adolfa Hitlera".¹⁴

Prilog "Ribarstvo" najavljuje skori kraj "nomenklature naših morskih riba", "Kulturni pregled" donosi prikaze novih literarnih ostvarenja. Riječju, ni po čemu se ne daje zaključiti kako je to posljednji broj časopisa *Jadranska straža*, koji, međutim, do svojih čitalaca nije stigao. Cijela naklada broja nalazila se u tiskari te je i uništena kad je zemlja okupirana.

Za cijelo vrijeme izlaženja časopis *Jadranska straža* tiskao se u istom formatu, 24 x 34 cm. Dizajn omotne stranice se mijenjao, od jednobojnog tiska na koloriranom papiru do tiska u boji. Tehnička oprema uvijek je na zavidnoj razini. Časopis se distribuirao putem pretplate, a moglo se pribaviti i cijelo prethodno godište po cijeni od 150, odnosno 200 dinara za uvezano izdanje.

PUBLIKACIJE TISKANE U BEOGRADU I ZAGREBU

Almanah Jadranske straže (1925.-1928./1929.)

Izdavač *Almanaha* je Glavni odbor Jadranske straže u Beogradu. Prva dva godišta, 1925. i 1926., tiskana su u Beogradu, dok su se *Almanah* za godinu 1927. i posljednje izdanje za 1928./1929. tiskali kod Jugoslavanske tiskare u Ljubljani. Praktičnog formata 17 x 25 cm, *Almanah* je bio bogato ilustriran imao je od 550 do 560 stranica teksta. Na kraju se nalazio prilog s promidžbenim porukama, posebno paginiran, pa je godišnjak uobičajeno imao i do 750 stranica. Pisan je djelomično latinicom, a djelomično ćirilicom.

Na uvodnim stranicama godišnjaka za 1925. nalazi se rubrika "Narodni spomen-dani", kronološki prikaz važnijih događaja iz povijesti naroda, koji sežu sve do, primjerice, 1288. godinu. Rubrika izlazi i u idućoj, 1926., godini, pod imenom "Spomendani". *Almanah* je donosio opširne članke iz različitih oblasti. Pisalo se o ratnoj mornarici i obrani zemlje, zatim trgovačkoj mornarici, općim temama iz pomorstva i pomorskog gospodarstva, dosta je članaka posvećeno turizmu, geografiji i povijesti. Putopisi, članci iz kulture, umjetnosti i sporta također su se objavljivali u *Almanahu*. Od početka izlaženja *Almanah* je bio podijeljen

na tematske cjeline, primjerice, "Odbrana", "Pomorstvo", "Privreda", "Povijest i geografija", "Nauka", "Umjetnost", "Sport", "Putopisi", a posljednje godište ima i rubriku "Beletristika". Godišnjak je imao svoj redakcijski odbor, a priloge, članke i rasprave potpisivali su poznati javni i kulturni radnici diljem zemlje.

Naše more (1935.-1939.)

Mjesni odbor *Jadranske straže* u Zagrebu pokrenuo je glasilo *Naše more*. Izlazilo je kao mjesečnik, prvi broj je iz prosinca 1935. a posljednji iz lipnja 1939. godine. Format mu je 30 x 46,5 cm, a broj stranica 4. Uz naslov lista nalazi se znak *Jadranske straže* te kontura galeba. Uglavnom je donosio društvene vijesti organizacije te kraće priloge o pomorstvu.

More (1940.-1941.)

Značajan iskorak iz dotadašnjeg političkog okvira *Jadranska straža* načinila je nakon osnutka Banovine Hrvatske 1939. godine. Oblasni odbor *Jadranske straže* u Zagrebu pokrenuo je časopis *More*, čiji je prvi broj izišao u lipnju 1940. godine. Kako piše u podnaslovu, riječ je o glasilu *Jadranske straže Banovine Hrvatske*, koji je najavljen kao list za promicanje hrvatskih pomorskih ciljeva. Odgovorni urednik je cijelo vrijeme bio prof. Nikola Žic, a list je izlazio jedanput mjesečno. Format mu je bio 16,5 x 24 cm, bio je jednobojan i ilustriran, broj stranica 16. Članci su umnogome pisani u cilju širenja pomorske ideje u kontinentalnim dijelovima domovine. Na kraju se nalazila rubrika "Društvene vijesti" koja je čitatelje upoznavala s radom organizacije *Jadranska straža* u Banovini Hrvatskoj. Suradnik i autor većeg broja članaka bio je prof. Bare Poparić. Posljednji broj je izišao 1. travnja 1941. godine.

ČASOPISI ZA MLADEŽ

Mladi stražar (1929.-1932.)

Budući da je *Jadranska straža* posebnu pozornost posvećivala mlađem naraštaju, razumljivo je što je pokrenula i izdavanje listova za mladež. Prvi je bio namijenjen djeci, pod imenom *Mladi stražar*, a u podnaslovu je pisalo "List podmlatka *Jadranske straže*". Izlazio je tri školske godine. Tiskao se kod Tisak Hrvatske Štamparije u Splitu, format mu je bio 16 x 24 cm, pisan je djelomično latinicom, a djelomično ćirilicom.

Prvi broj je od 15. rujna 1929. godine, a za školsku godinu 1929./30. izdano je ukupno 10 brojeva. Također se isti broj časopisa, uvijek uz posljednji dvobroj, publicirao i za sljedeće školske godine, sve do 1932., kada list prestaje izlaziti. *Mladi stražar* je izlazio svakog 15. u mjesecu tijekom školske godine. Omotna stranica je ista, kolorirana, s prikazom djece koja gledaju brodove na pučini, sve do broja 5 iz 1931. godine, kada je prikazan lik u mornaričkoj odori sa zastavom Straže i jedrenjakom u lijevoj ruci. Broj stranica je od 43 do 48, a u časopisu su primjetne afirmativne poruke koje sugeriraju kupovinu proizvoda Straže, od kapa te školskog pribora s oznakom organizacije. Primjetna je zavidna tehnička razina, bogata grafička obrada.

Za prvu školsku godinu časopis su zajednički uređivali Rikard Katalinić Jeretov i Ivo Lahman, a nakon smrti Ive Lahmana (1930.) na njegovo mjesto dolazi Viktor Car Emin. Časopis je tematski bio prilagođen djeci. Donosio je kraće afirmativne priloge iz pomorstva sve s ciljem "...da u svim našim mladima razbudi i učvrsti ono, što mi zovemo jadranskom svijesti".¹⁵ Nadalje, donosi pjesme i pripovijesti poznatih autora, Ivane Brlić-Mažuranić, Vladimira Nazora, Viktora Cara Emina, Ive Kozarčanina. Prigodno je publicirao vijesti o kraljevskoj obitelji i prestolonasljedniku Petru. *Mladi stražar* je imao i priloge poučnog karaktera, na primjer o životu i radu "američkog čarobnjaka Edisona", biskupa Josipa Jurja Strossmayera, djelu Augusta Šenoa itd. Na kraju je časopis imao rubriku "Iz našeg podmlatka", s vijestima o aktivnostima mladeži, i "Zabavni kutić", uz zagonetke i križaljku.

Podmladak Jadranske straže (1933.-1941.)

Kad je časopis *Mladi stražar* prestao izlaziti, počeo se publicirati novi, pod naslovom *Podmladak Jadranske straže*. Prvi broj tiskan je u studenome 1933. godine, svaka školska godina je imala 10 brojeva. Redovito je izlazio kao mjesечnik, rijetko kao dvobroj (na primjer, II./1934. br. 3-4), sve do posljednjeg broja 7, za ožujak 1941. godine. Izdavač je Izvršni odbor Jadranske straže u Splitu, tiskao se u Hrvatskoj štampariji S. Vidović u Splitu, format mu je bio 19 x 27 cm, imao je do 35 stranica. Urednik je za cijelo vrijeme izlaženja bio dr. Ilija Despot. Tekstovi su bili dijelom na latinici, dijelom na ćirilici; manji dio tekstova bio je na slovenskom jeziku. Naslovna stranica bila je naizmjenično na latinici pa na ćirilici, i tako redom. Časopis su dobivale sve škole Kraljevine Jugoslavije, što je odobrio ministar prosvjete raspisom od 11. studenog

1933. godine. List je bio namijenjen srednjoškolskoj omladini i u početku izlaženja donosio je brojne priloge koje su pisali sami učenici, upravo stoga što se *Podmladak* nastojalo učiniti revijom za mlade. Sve u želji za afirmacijom mladeži u časopisu se za 1935. godinu najavljuje rubrika "Pogledi i misli pojedinih organizacija kako da se Podmlatci Jadranske straže što jače osnaže, prošire i učvrste", u kojoj se poziva mladež da "priopćuju slobodno i otvoreno svoje misli i poglede za što bolje rezultate u radu i što obilnije plodove u pravcu obnove i preporoda".¹⁶ Zanimljiva je i rubrika "Podmladak Jadranske straže na djelu" u kojoj se objavljuju predavanja učenika sa sastanaka, zapažanja o radu organizacije, promišljanja, kao na primjer u članku pod nazivom "Zašto i ženske moraju da stupe u redove Jadranske straže".¹⁷ Zapaženi su, nadalje, brojni literarni radovi učenika koji su se publicirali u časopisu, a nagrađivali iz Zaklade Ivo Lahman, osnovane 1933. godine u spomen na predanog člana Jadranske straže koji je prerano preminuo, u 28. godini života.

U izdanjima od 1936./37. zamjećuje se veći broj priloga pomorsko-povijesne i pomorsko-tehničke naravi koje su pisali stručni autori. U broju 4 iz 1936. godine uvode se rubrike "Pomorska tehnika" i "Pomorstvo", u kojima se tiskaju edukativni prilozi o, primjerice, razvoju kormila, raznim tipovima jedrenjaka, itd. Tako je *Podmladak* sve više poprimao karakter poučne revije za učenike.

Uz rubrike "Dopisi podmlatka Jadranske straže" i "Odgovori uredništva" na kraju lista su se nalazile "Vijesti iz podmlatka Jadranske straže", zatim ilustrativni prilozi s raznih događanja, izleta, zabava, tečajeva, te naposljetku zabavni dio s križaljka i slikovnim rebusima.

Po moru plovi barčica (1937.)

Jadranska straža je izdala i slikovnicu za djecu. Po svemu sudeći, posve je zagubljena. Stoga o njoj tek možemo ustvrditi kako se često promicala u glasilima Straže i pod nazivom *Barčica po moru plovi*. Tiskana je posebno na latinici, na ćirilici i na slovenskom jeziku.

KALENDARI

Naš mornar (1928.-1939.)

Kalendar *Naš mornar* s podnaslovom "Ilustrirani mornarski kalendar Jadranske straže", izlazio je 12 godina. Bio je manjeg formata, 15,5 x 23 cm,

omotne stranice u boji koju je za prvo godišće izradio Ivan Mirković, akademski slikar. Izdavač je Izvršni odbor Jadranske straže u Splitu, tiskao se u Hrvatskoj štampariji, imao je do 130 stranica, a cijena mu je bila 10 dinara.

U prvom godišću nije naveden urednik, a od 1929. sve do kraja izlaženja to je bio Otokar Lahman. Tekst je pisan većim dijelom latinicom i djelomično ćirilicom. Kao poučno-popularno štivo bio je namijenjen "našem mornaru", kako piše u uvodnoj riječi prvog kalendara. "Sve ono što mornaru treba, neka je u njem: opće pouke, posebne pomorske pouke, pripovijesti i zabave, slika, pjesme i rasonode."¹⁸

U svakom godišću kalendara početak je koncepcijski bio uvijek isti. Publiciralo se "Rodoslovlje Kraljevskog Doma", slijedi "Kalendarium", katolički i pravoslavni, s podacima o izlasku i zalasku sunca te mjesječevim mijenama. Zanimljiva je rubrika "Spomendani", u kojoj se, po mjesecima, odnosno danima, iznosi kronološki prikaz najvažnijih pomorskih događanja. Na kraju je popis "Narodna imena", te praznici, državni i vjerski, za rimokatolike, pravoslavce, grkokatolike, evanđeliste te muslimane i židove. Od druge, 1929. godine, pridodan je i ilustrativni prikaz zastava Kraljevine SHS/Jugoslavije, kao i zastave stranih država te pomorskoga međunarodnoga signalnog kodeksa.

Naš mornar je često donosio članke o državnom uređenju, zatim priloge o kulturnoj i pomorskoj prošlosti, koje su potpisivali dr. Grga Novak, dr. Juro Ljubić i prof. Ivo Juras, te stručne prikaze o trgovačkoj, a poglavito o ratnoj mornarici, kojih su autori pripadnici zapovjednog kadra Ratne mornarice. Slijedio je, na kraju, zabavni prilog.

Ribarski kalendar (1930.-1939.)

Riječ je o kalendaru koji je, kako mu sam naslov kazuje, bio namijenjen ribarima i svima koji s ribarstvom kao djelatnošću imaju doticaj. *Ribarski kalendar* s podnaslovom "Ilustrirani kalendar i priručnik Jadranske straže", izdavao je Oblasni odbor Jadranske straže u Splitu od prvog broja 1930. godine. Tijekom devet godina izlaženja uredništvo se smjenjivalo. Tiskao se u Splitu, osim za 1933. godinu, ka je tiskan u Državnoj štampariji u Sarajevu. Pisan je latinicom. Bio je istog formata kao i *Naš mornar*, ali na nešto manje stranica, u prosjeku devedesetak.

Jednako kao i *Naš mornar*, na početku je publicirao "Rodoslov Kraljevskog Doma" i "Kalendarium" te "Narodna imena", kao i popis državnih i vjerskih

blagdana. Često je donosio tablične preglede o, na primjer, podjeli kopnene i morske površine, najvažnijim svjetskim otocima, jugoslavenskim otocima, zatim najduljim rijekama na svijetu, najvažnijim svjetskim pomorskim kanalima i sl. Sadržajno je bio podijeljen na tri rubrike: "Pouka", u kojoj su se donosili stručni članci o ribarstvu, zatim "Naredbe i propisi", gdje se tumačio Zakon o pomorskom ribolovu i ostali pravilnici, i na kraju rubrika "Zabava", s kraćim pripovijetkama već znanih književnih imena, Viktora Cara Emina, R. Katalinića Jeretova, Frane Ivaniševića. U gotovo svakom godištu *Ribarskog kalendara* na samom se kraju afirmativno, pod naslovom "Što je Jadranska straža?", pisalo o radu i djelovanju organizacije, uz otvoren poziv "ribarima i svim prijateljima ribarstva" da se u nju učlane.

Narodni kalendar Jadranske straže (1935.-1936.)

Ovaj je kalendar izlazio samo dvije godine, u izdanju Izvršnog odbora Jadranske straže u Splitu. Tiskao se kod Hrvatske štamparije Stjepan Vidović u Splitu; format mu je 15,5 x 23 cm, omotni list u boji, ima do 120 stranica. Urednik je za oba godišta bio dr. Ilija Despot. Pisan je dijelom latinicom, a dijelom ćirilicom. Kao i već spomenuti kalendari imao je obvezan "Rodoslov Kraljevskog Doma", zatim popis državnih i vjerskih blagdana. Iako je imao popularnu cijenu od samo 4 dinara, očito, uz već postojeća dva kalendara, nije bio iznašao "svoje" korisnike.

Mornarsko-ribarski kalendar (1940.-1941.)

Kalendari *Naš mornar* i *Ribarski kalendar* prestaju izlaziti kao pojedinačna izdanja za godinu 1939. te se od 1940. godine spajaju u jedinstveni kalendar pod imenom *Mornarsko-ribarski kalendar*. Podnaslov glasi "Ilustrirani kalendar Jadranske straže". Izdavač je Oblasni odbor Jadranske straže u Splitu, tiskao se u Hrvatskoj narodnoj tiskari Stjepan Vidović u Splitu, format mu je 15,5 x 23 cm, omotni list u boji; ima do 150 stranica, uz cijenu od 10 dinara. Urednik je za prvo i posljednje godišće, 1941., bio Jakša Ravlić. Pisan je latinicom.

Prvi dio *Mornarsko-ribarskog kalendara* konceptijski je isti kao kod prethodnih, dok se prema stručnim temama sadržajno dijelio na rubrike "Mornarska pouka" i "Ribarska pouka". Na kraju je uobičajeni "Zabavni dio" s afirmativnim prilogom pod naslovom "Što treba da svatko zna o Jadranskoj straži?".

Uz nabrojene kalendare *Jadranska straža* je od 1923. godine tiskala i posebne 'džepne' kalendare. Na žalost, nije sačuvan nijedan primjerak. Razvidno je, međutim, iz promidžbenih poruka, osobito u listu *Podmladak Jadranske straže*, da su bili manjih dimenzija, tvrdo ukoričeni, "uvezani najboljim engleskim platnom"¹⁹ (*Podmladak*, V./1937. br. 2). Na omotnoj korici je znak Straže te pripadajuća godina. Cijena je 8 dinara. Džepni kalendar je imao "Kalendarijum", zatim rubriku "Statistika žiteljstva", prikaz poštanskih i telegrafskih pristojbi, željezničke vozne cijene, nadalje popis stranih diplomatskih i konzularnih zastupstava u Jugoslaviji i naposljetku prostor za bilješke.²⁰

U kalendaru za 1939. godinu tiskaju se i tri zemljovida: Europe, Jugoslavije i našeg primorja, uz praktičan dodatak pisaljke i gumice u "najfinijoj koži zlatorezom" po cijeni od 15 dinara.²¹

POMORSKA BIBLIOTEKA

Na sjednici plenuma Izvršnog odbora Jadranske straže 23. prosinca 1932. godine Odsjeku za štampu odobren je izdavački program prvog kola *Pomorske biblioteke*.²² Prvo kolo je tiskano 1933. godine, i to kako slijedi:

Prof. U. Đirometa, *Život našeg Jadrana* (ćirilicom)

Johan Bojer, *Posljednji Viking, roman iz norveškog pomorskog života* (preveo Ivo Lahman, latinicom)

Prof. dr. Petar Skok, *Naša pomorska i ribarska terminologija* (latinicom)

Jadranski, *Zadar i okolica* (ćirilicom)

Kap. Vlado Ivelić, *Uspomene iz pomorskog života* (latinicom i ćirilicom),

Dr. Ferdo Šišić, *Predratna politika Italije i postanak Londonskog pakta (1870.-1915.)* (latinicom).

Drugo kolo *Pomorske biblioteke* predviđeno je u ožujku 1935., međutim izdanja, četiri knjige, tiskana su već 1934. godine, i to:

Dr. Ljubo Karaman, *Dalmacija kroz vjekove* (ćirilicom, izdanje i na francuskom jeziku, *La Dalmatie a travers les ages*)

Niko Bartulović, *Jadranska antologija, I. dio - Pjesme* (latinicom i ćirilicom)

Dr. Petar Skok, *Dolazak Slavena na Mediteran u svjetlu lingvistike* (latinicom)

Jakša Ravlić, *Makarska i njeno primorje* (ćirilicom).

Oba kola su se tiskala kod Hrvatske Štamparije S. Vidovića u Splitu, koloriranog omotnog lista, formata 14 x 20,5 cm.

Sve do kraja izlaženja časopisa *Jadranska straža*, u rubrici "Društvene vijesti" redovito se promovirala nabava edicije *Pomorske biblioteke*, za cjelokupno I. kolo po cijeni od 70 dinara, za II. kolo po cijeni od 100 dinara, dok su oba kola zapadala 150 dinara.

Na sjednici Općeg odjeljenja od 2. prosinca 1935. godine, na prijedlog Odsjeka za društvena izdanja, načelno su prihvaćena djela III. kola *Pomorske biblioteke*,²³ i to:

Dr. Vinko Lozovina, *Dalmacija u narodnoj književnosti*

Dr. Grga Novak, *Gusari*

Živko Vekarić, *Pomorstvo Pelješca*

Niko Luković, *Boka u pomorstvu*

Viktor Car Emin, *Vitez mora*, roman.

Objavljivanju trećeg kola *Pomorske biblioteke* nikada se nije pristupilo što je razvidno iz niza izvještaja o radu organizacije tiskanima u časopisu *Jadranska straža*. Štoviše "iako su sve knjige bile od stručne kritike dobro primljene zbog svoje novosti i načina izlaganja raznih problema, ipak one nisu našle onakova odjeka među našim čitaocima, jer jedan dio naklade stoji neraspao, mjesto da te knjige budu razgrabljene".²⁴ Odlučilo se stoga da se izdavanju trećeg kola ne pristupi dok se već tiskana izdanja ne prodaju. Jedino se, međutim, roman *Vitez mora* u nastavcima publicirao u časopisu *Jadranska straža* od broja 7 iz 1938. godine do broja 1 iz 1940. godine. Kao posebno izdanje *Straže* roman se tiskao 1940. godine uz cijenu od 20 dinara.

TURISTIČKI VODIČI JADRANSKE BIBLIOTEKE

Ako je vodič sažet prikaz podataka i uputa koji omogućuje snalaženje u nepoznatom prostoru te objašnjenje prirodnih, kulturnih i ostalih znamenitosti određenog prostora, tada je *Jadranska straža* već 1928. godine tiskala upravo takve publikacije.

U ediciji nazvanoj *Jadranska biblioteka* objavljena su sljedeća izdanja:

Marko Car, *Dubrovnik i okolica*

Miloš Crnjanski, *Boka kotorska*

Dr. Ivo Rubić, *Split i okolica*

Dr. Milan Šenoa, *Sjeverni Jadran*.

Vodiči su publicirani u dva izdanja, i to latinicom i na njemačkom jeziku te ćirilicom i na češkom jeziku, a zapadali su 10 dinara. Tiskani su kod Jugoslavanske tiskarne u Ljubljani, jedinstvenog formata 11 x 15 cm, koloriranog omotnog lista. U prvom dijelu vodiča je tekstualni dio kojim se čitatelja upoznaje sa zemljovidom, klimatskim prilikama te poviješću kraja. Slijedi dio u kojem autor, uz itinerar, pripovijeda o ljepoti i specifičnosti kraja. Nakon dvojezičnog teksta, od 44 do 54 stranice, svaki od vodiča ima isti broj fotografija,⁶⁴ posebno paginiranih.

I u idućim godištimama tiskana su ovakva izdanja, no ne u ediciji *Jadranska biblioteka*. Drugaćijeg su i neujednačenog formata, a izdavali su ih oblasni odbori Jadranske straže diljem države. Tako su, na primjer, objavljene publikacije o Trogiru (Dr. Ivan Delalle, *Trogir - Vodič po njegovoj historiji, umjetnosti i životu*), o Dubrovniku (*Ilustrovani vođ kroz dubrovačku prošlost i sadašnjost*), publikacija *Hvar - Vis - Biševo*, u izdanju Propagandnega odseka Jadranske straže u Ljubljani, zatim knjiga dr. Ive Rubića *Vodič kroz luke Jadranskog i Sredozemnog mora*, itd.

POSEBNA IZDANJA

Jadranska straža je publicirala i posebna izdanja, od kojih izdvajamo tri naslova.

Spomenica Jadranske straže, 1932.

Riječ je o prigodnom izdanju u povodu desete obljetnice *Jadranske straže*. Glavni urednik je Niko Bartulović. Omotni list je u boji, format je 23,5 x 31 cm, ilustrirana, na sveukupno 127 stranica. Nakon uvodne riječi, odnosno govora dr. Ive Tartaglie održanog na svečanosti u splitskome HNK, *Spomenica* nudi pregled dotadašnje djelatnosti organizacije, što je prezentirano u članku dr. Ive Rubića pod nazivom "Jadranska straža kroz 10 godina". Slijedi prikaz rada oblasnih odbora u gradovima diljem države kao i onih osnovanih u inozemstvu, s posebnim osvrtom na čehoslovački odbor. Tu je i prilog posvećen zaslužnim preminulim pojedincima iz redova organizacije, od Jurja Bijankinija, prvog predsjednika Jadranske straže do Ive Lahmana, na čiju uspomenu je osnovana istoimena Zaklada iz koje je Izvršni odbor svake godine nagrađivao

najbolje literarne radove mladeži, itd. Slijedi niz afirmativnih članaka o značenju gospodarstvenih grana, odnosno razvoju brodarstva, ribarstva i turizma.

Jadranski vijenac, 1936.

Dugo se najavljivao taj "Priručnik za društvene priredbe", kako piše u podnaslovu *Jadranskog vijenca* koji je izišao u studenome 1936. godine. Izdavač je Izvršni odbor Jadranske straže, dok je za uredništvo naveden Odbor načelstva Podmlatka Jadranske straže. Tiskao se u Hrvatskoj narodnoj tiskari Stjepana Vidovića u Splitu, format 17 x 24 cm, koloriranog omotnog lista, do 65 stranica. *Jadranski vijenac* je namijenjen mladeži kao priručnik za organiziranje priredaba i zabava. To je zbirka pjesama, proznih uradaka, igrokaza, zatim nacrt za predavanja, ritmičkih igara i glazbenih komada.

Vijenac se mogao nabaviti i u knjižarama po cijeni od 30 dinara.

Naš Jadran, 1938.

Tijekom 1937. godine u časopisu *Jadranska straža*, u rubrici "Društvene vijesti", učestalo se najavljivalo kako je "Izvršni odbor dao u štampu veliku, luksuznu i reprezentativnu ediciju Jadranske straže, jamačno jednu od najreprezentativnijih knjiga, koje su u posljednje vrijeme kod nas izišle".²⁵

Kao izdanje *Biblioteke Arhiva za propagandu Jadrana*, monografiju *Naš Jadran* s podnaslovom "Prirodne ljepote i umjetnost" izdao je Arhiv za propagandu Jadrana Izvršnog odbora Jadranske straže. Glavni urednik Biblioteke je Drago Mađer, a monografiju su uredili Cvito Fisković, kustos Arheološkog muzeja u Splitu, Drago Mađer, voditelj Arhiva za propagandu Jadrana, Vjekoslav Parać, akademski slikar, i Anđeo Uvodić, slikar, kustos Banovinske galerije u Splitu. Suradnici su dr. Mihovil Abramić, direktor Arheološkog muzeja u Splitu, dr. Ljubo Karaman, konzervator spomenika u Splitu, Ivan Meštrović, akademski kipar, dr. Artur Schneider, direktor Strossmayerove galerije u Zagrebu, ing. Kamilo Tončić-Sorinjski, direktor Banovinske galerije i Etnografskog muzeja u Splitu, te dr. Ivo Tartaglia, predsjednik Izvršnog odbora Jadranske straže, koji je i potpisnik uvodnika istoimenog naziva, "Naš Jadran".

Izdanje je tiskano kod Jugoslovske tiskarne u Ljubljani, format 24 x 32 cm, tvrdog omotnog lista uvezanog u platno, sveukupno 214 stranica. Djelo je posebno izdano latinicom, posebno ćirilicom i posebno na slovenskom jeziku.

ku. Uz pretplatu moglo se nabaviti po cijeni od 480 dinara, a izdanje uvezano u kožu signirano i potpisano zapadalo je 1000 dinara.

Naš Jadran je koncipiran na način kojim nakon uvodne riječi, gotovo epskog izričaja dr. I. Tartaglie u slavu *mora, obale, sela, gradića i gradova te naroda*, slijedi dio "Kulturno-historijski pregled do dolaska Slavena", zatim "Umjetnost na istočnom Jadranu" i "Umjetnici rodom iz Dalmacije i Hrvatskog primorja, koji su djelovali u tuđini" te naposljetku "Narodna umjetnost". Posebnost publikacije je ukupno 214 umjetničkih fotografija reproduciranih u bakrotisku, koje su motivom raspoređene u cjeline "Prirodne ljepote", "Arhitektura", zatim "Slikarstvo" i "Kiparstvo". Na kraju monografije je prilog "Sadržaj slika".

KRATICE

JS	Jadranska straža
MS	Mladi stražar
PJS	Podmladak Jadranske straže
NM	Naš mornar

IZVOR I LITERATURA

Oliver Fijo: *Prilog bibliografiji naših pomorskih novina i časopisa 1853.-1956.*, Anali Historijskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, god. 4/5, Dubrovnik, 1956., 673-704.

Norka Machiedo Mladinić: *Jadranska straža 1922.-1941.*, Zagreb, 2005.
Knjižnica Hrvatskog pomorskog muzeja Split

BILJEŠKE

- ¹ *Ratno brodogradnja male Grčke*. JS, I./1923. br. 2, 19.
- ² *Račun Dobitka i Gubitka na 5. novembra 1926. revije Jadranska straža*. JS, IV./1926., br. 12, 306.
- ³ *Feljton Jadranske straže*. JS, VI./1928. br. 1, bez paginacije.
- ⁴ *Druga glavna skupština Jadranske straže u Sarajevu*. JS, VII./1929. br. 8, 218-223.
- ⁵ *Glasovi iz Italije*. JS, VII./1929. br. 9, 258.

- ⁶ JS, VIII./1930. br.1, 10,14,16.
- ⁷ *Udesi, nezgode, nesreće na moru. O brodolomu Dakse. Osiguranje pomoraca u nesretnim slučajevima.* JS, VIII./1930. br. 3, 61-70.
- ⁸ *Dobro nam došli.* JS, VIII./1930. br. 6, 141.
- ⁹ *Kršenje konvencija o ribolovu u Jadranskom moru.* JS, IX./1931. br. 9, 237-238.
- ¹⁰ Isto.
- ¹¹ *Ličnosti i događaji.* JS, XVI./1938. br. 6, 249.
- ¹² *Rat i mi.* JS, XVIII./1940. br. 5 i 6, 212, 254.
- ¹³ JS, XIX./1941. br. 1, 36.
- ¹⁴ JS, XIX./1941. br. 4, 152, 154.
- ¹⁵ *Što hoće naš Mladi stražar.* MS, I./1929. br. 1,1-3.
- ¹⁶ *Tri nove rubrike.* PJS, II./1934. br. 3-4, 68.
- ¹⁷ PJS, II./1935. br. 6, 98.
- ¹⁸ *Našem mornaru.* NM, I./1928. br. 1, bez paginacije.
- ¹⁹ PJS, V./1937. br. 2, 33.
- ²⁰ JS, X./1932. br. 12, 471.
- ²¹ *Društvene vijesti.* JS, XVI./1938. br. 10, 439.
- ²² *Društvene vijesti.* JS, XI./1933. br. 2, 69.
- ²³ *Društvene vijesti.* JS, XIV./1936. br. 1, 27.
- ²⁴ *Naša izdanja Pomorske biblioteke.* JS, XV./1937. br. 9, 380.
- ²⁵ JS, XV./1937. br. 11, 469.

PUBLISHING ACTIVITIES OF *JADRANSKA STRAŽA* AS REFERRED TO IN THE
LIBRARY HOLDINGS OF MARITIME MUSEUM IN SPLIT

Summary

Maritime-propaganda organisation under the name of *Jadranska straža* was founded at the public assembly held on 19th February 1922 on the Prokurativa Square in Split. The organisation ceased to exist at the outbreak of the Italian occupation, that is, after the downfall of the Kingdom of Yugoslavia in 1941. The organisation was founded with a single purpose: to oppose Italian territorial pretensions towards rather a large part of the eastern Adriatic.

The programme of the organisation and its related activities reflected patriotic sentiments of its founders and members: they strived for the liberation of the occupied part of the coast and its subsequent economic and cultural growth. Therefore, they put heroic efforts into raising public awareness about the strategic importance of the Adriatic sea and its coast. *Jadranska straža* was open to everyone, the age and the level of education notwithstanding. Its attention was particularly directed towards the young.

Numerous interesting activities were carried out by *Jadranske straža*. To name a few: in an attempt to develop the navy, the members acquired the very first training ship and named it *Jadran*; they also initiated the idea of opening the first maritime museum in the country and founded Maritime library; they organised a variety of public events, such as maritime days, maritime-propaganda courses for adults and the young, Mediterranean cruises, etc.

Jadranska straža boasted versatile publishing activity. A large number of fliers, brochures, almanacs, guides, calendars and books were published by the organisation. The members knew that this was the only way to inform the public about maritime issues, since they were aware of the impact that ideas in writing had on people throughout history. The most prominent editions were the books published as parts of the so-called Maritime Series, then a monograph *Naš Jadran* and the events manual *Jadranski vijenac*.

A journal that bore the same name as the organisation, *Jadranska straža*, is still, however, considered as its most significant publication. It was published on a monthly basis, during nineteen years of its existence and reached a press run of 20000 copies. Journal contributors not only wrote about the activities carried out by the organisation, but also discussed various issues, such as history, geography, culture, tourism and economy, with a special emphasis on shipbuilding and fishing industry. A particular attention was regularly given to maritime literature.

Jadranska straža directed most of its attention to the young, and, in this light, published the following magazines for them: *Pomladak Jadranske straže* and *Mladi stražar*, a magazine that reached a press run of 8000 copies. In broader historical context, the aforementioned materials represent a valuable historical resource.

Jadranska straža, as an organisation with more than 180000 members, ceased to exist in 1941, after the downfall of the Kingdom of Yugoslavia.

Omotni list prvoga i posljednjeg broja Jadranske straže (24 x 34 cm, do 28 str., ilustrirani mjesečnik)

Izdanje za mladež Mladi stražar (16 x 24 cm, omotni list u boji, do 20 str., ilustrirani mjesečnik) i Podmladak Jadranske straže (19 x 27 cm, jednobojan, do 35 str., ilustrirani mjesečnik)

Almanah Jadranske straže (17 x 25 cm, omotni list u boji, do 75 str., ilustrirani godišnjak)

Kalendari Naš mornar, Ribarski kalendar, Mornarsko - ribarski kalendar, Narodni kalendar (15 x 23 cm, omotni list u boji, od 120 do 170 str., ilustrirani godišnjak)

Edicija Pomorska biblioteka, izdanja I. i II. kola (14 x 20,5 cm)

Turistički vodiči Jadranske biblioteke

Spomenica Jadranske straže (23,5 x 31 cm, omotni list u boji, 127 str., ilustrirano)

Posebna izdanja Naš Jadran (24 x 32 cm, omotni list uvezan u platno, 214 str., ilustrirano) i Jadranski vijenac (17 x 24 cm, omotni list u boji, 65 str.)